

بررسی رابطه بین ابعاد آموزش در فضای مجازی بر سلامت روان و بهزیستی روانشناختی

ام کلثوم جعفری: کارشناسی ارشد، گروه مدیریت آموزشی، واحد نکا، دانشگاه آزاد اسلامی، نکا، ایران

آیدا جلالی راد: لیسانس آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

فاطمه السادات ساداتی وله موزوی: دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه مدیریت آموزشی، واحد نکا، دانشگاه آزاد اسلامی، نکا، ایران

معصومه مهرداد: لیسانس آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

مجتبی رضایی راد: استادیار، گروه تکنولوژی آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران (✉ نویسنده مسئول) mojtabarezaeirad@yahoo.com

چکیده

کلیدواژه‌ها

آموزش مجازی،

سلامت روان،

بهزیستی روانشناختی،

دانش آموزان

زمینه و هدف: بهبود سطح سلامت روان و ذهن دانش آموزان همیشه مورد توجه برنامه‌ریزان آموزشی بوده است و از آنجاییکه بخاطر شیوع بیماری کووید-۱۹ آموزش مجازی توسعه یافت؛ لذا هدف مطالعه بررسی رابطه بین ابعاد آموزش در فضای مجازی بر سلامت روان و بهزیستی روانشناختی بود.

روش کار: تحقیق حاضر از منظر روش گردآوری اطلاعات از نوع توصیفی بود که به صورت میدانی اجرا گردید. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کلیه دانش آموزان دختر دوره دوم دبیرستان (پایه‌ی سوم تجربی) شهر بهشهر بود که در سال ۹۹-۱۳۹۸ مشغول به تحصیل بودند. تعداد جامعه آماری بنا بر استعلام از واحد آمار اداره آموزش و پرورش شهرستان بهشهر برابر با ۲۱۰ نفر بود. حجم نمونه از طریق جدول کرجسی مورگان تعداد ۱۳۶ نفر، به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار تحقیق حاضر پرسشنامه بود. تمامی روند تجزیه و تحلیل تحقیق، در غالب نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۰ و PLS نسخه ۳ انجام گرفت.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که بین ابعاد آموزش در فضای مجازی بر سلامت روان و بهزیستی روانشناختی رابطه معناداری وجود دارد به طوری که آموزش مجازی بر سلامت روان تأثیری به میزان ۰/۸۰۵ و بر بهزیستی روانشناختی تأثیری به میزان ۰/۳۴۵ دارد.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج تحقیق حاضر مشخص گردید که بین فضای آموزشی مجازی و سلامت ذهن و روان دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد و آموزش مجازی می‌تواند ظرفیت‌های مطلوبی در جهت بهبود سلامت روان و بهزیستی روانشناختی در دانش آموزان را ایجاد می‌کند.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

شیوه استناد به این مقاله:

Jafari O, Jalali Rad A, Sadati Waleh Mozoui FA, Mehrdadi M, Rezaei Rad M. Investigating the Relationship between the Dimensions of Online Education on Mental Health and Psychological Well-Being. Razi J Med Sci. 2024(7 Apr);31.4.

Copyright: ©2024 The Author(s); Published by Iran University of Medical Sciences. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

*انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با [CC BY-NC-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0) صورت گرفته است.

Investigating the Relationship between the Dimensions of Online Education on Mental Health and Psychological Well-Being

Omekolsoum Jafari: Master's degree, Educational Management Department, Neka Branch, Islamic Azad University, Neka, Iran

Aida Jalali Rad: Bachelor of Elementary Education, Farhangian University, Tehran, Iran

Fatemeh Al-Sadat Sadati Waleh Mozoui: Master's student, Department of Educational Management, Neka Unit, Islamic Azad University, Neka, Iran

Masoumeh Mehrdadi: Bachelor of Elementary Education, Farhangian University, Tehran, Iran

Mojtaba Rezaei Rad: Assistant Professor, Department of Educational Technology, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran (* Corresponding Author) mojtabarezaeirad@yahoo.com

Abstract

Background & Aims: The global epidemic of the disease caused by the coronavirus (Covid-19), as a severe acute respiratory syndrome that appeared in December 2019, not only as a threat to the health and lives of millions of people around the world has been considered and the world's health and treatment systems have faced many challenges, it has also affected other fields, including the field of education so that with the beginning of the Covid epidemic 19, health protocols emphasized social distancing. In this regard, in many countries, including our country, face-to-face training in schools and universities was closed to reduce the spread of the coronavirus. This unpleasant event could have negative effects on educational activities, but social distancing has stimulated the growth of online educational activities so that there is no disruption in education. Many schools and colleges have participated by providing the best materials and contents needed for online training courses, with the cooperation and accompaniment of students and conducting evaluations. Undoubtedly, in the application of electronic content in online education, the efforts of students depend to a great extent on internal motivations, therefore, students who have more intrinsic motivations and the necessary abilities in They deal with the usual academic challenges, can work more self-regulated and self-efficiently than other students, and as a result, they are more successful. They achieve more success in subjects in which they are more interested and motivated, and more success provides more motivation for learning, academic progress, academic performance, and continuing education. Although in the last few years, educational centers, especially education, constantly emphasize providing education in the context of virtual space, in practice, there has not been a large movement in this area at the country level, and despite the emphasis on making schools smarter, significant progress has been made in Platformization and provision of virtual training had not been achieved. The sudden outbreak of covid-19 faced many challenges in the educational systems of the world and affected the field of education as well. As the Covid-19 epidemic began around the world, health protocols emphasized social distancing. In this regard, in many countries, including our country, face-to-face training in schools and universities was closed to reduce the spread of the Coronavirus. For the education of students to not be interrupted during the period of social distancing and for the curriculum to continue according to the pre-determined schedule, various solutions were presented. Although this network also had limitations and problems, problems such as slow internet speed, limited space for loading, and less interaction between teacher and student. With this description, although the Corona pandemic imposed many problems on all indicators of the society, including the health of the people, it led to the flourishing of some capabilities in the country, including the spread and prosperity of virtual education (online education) throughout the country. Cited. The lack of evidence regarding the support capacities provided in some psychological characteristics of people has caused the proper use of education in the virtual

Keywords

Virtual Education,
Mental Health,
Psychological well-being,
Students

Received: 28/10/2023

Published: 07/04/2024

space to be observed nowadays, and due to the importance of psychological issues such as mental health and psychological well-being. It is important to find out the relationship between the supportive dimensions of education in virtual space on mental health and psychological well-being, so in this study, we seek to answer the question of whether there is a significant relationship between the supportive dimensions of education in virtual space on mental health and psychological well-being.

Methods: The current research was descriptive in terms of the data collection method, which was carried out in the field. The statistical population of the current research included all female students in the second year of high school (experimental third grade) of Behshahr city, who were studying in 2018-2019. The number of the statistical population according to the inquiry from the statistics unit of Behshahr Education Department was equal to 210 people. The sample size of 136 people was selected by simple random sampling through Morgan's Kargesi table. The instrument of this research was a questionnaire. The entire process of research analysis was done using SPSS version 20 and PLS version 3 software.

Results: The results showed that there is a significant relationship between the dimensions of education in the virtual space on mental health and psychological well-being so virtual education has an effect of 0.805 on mental health and an effect of 0.745 on psychological well-being.

Conclusion: The results of this study showed that there is a significant relationship between the supportive aspects of online education on mental health and psychological well-being. These issues show that education in virtual space can always be emphasized as a key issue in the sensitive conditions of society. Educational policies have an important and decisive role in education. The government's support for education in virtual space in the path of education, as well as the government's support for the development and dissemination of education in virtual space, show the importance of this issue. Today, human power is considered the most valuable capital of any country, and the progress, cultural, economic, and social growth of countries depends on increasing the level of awareness of the people of that society. Therefore, the main mission of educational systems is the training of human resources necessary for this growth and progress, and education plays a very important role in this. Appropriate educational facilities, experienced teachers, and a rich environment only along with the dynamic, active, and enthusiastic minds of the youth will lead to the progress and development of the country. Although not much time has passed since the emergence of information and communication technology, it has brought many changes in the way of human life, including education systems and learning centers. In this way, the form of learning and education has gone out of the physical state that is dependent on time and place and has become a virtual form that cannot be defined. On the other hand, in many countries, the use of information and communication technology in the educational system in order to improve the quality of teaching-learning methods has been considered, and the use of this technology in schools is a basic necessity for proven educational, social, and economic reasons. In the way of conducting the present research, there were limitations, including the non-cooperation of some research samples, as well as difficult and difficult access to the research samples.

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Jafari O, Jalali Rad A, Sadati Waleh Mozoui FA, Mehrdadi M, Rezaei Rad M. Investigating the Relationship between the Dimensions of Online Education on Mental Health and Psychological Well-Being. *Razi J Med Sci.* 2024(7 Apr);31.4.

Copyright: ©2024 The Author(s); Published by Iran University of Medical Sciences. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

*This work is published under CC BY-NC-SA 4.0 licence.

مقدمه

همه‌گیری جهانی بیماری ناشی از ویروس کرونا (کووید-۱۹)، به‌عنوان یک سندرم شدید حاد تنفسی که از دسامبر ۲۰۱۹ پدیدار شد، نه تنها به عنوان تهدیدی برای سلامتی و زندگی میلیون‌ها نفر در سراسر دنیا تلقی گردیده (۱) و سیستم‌های بهداشتی و درمانی دنیا را با چالش‌های متعددی روبرو کرده است، سایر حوزه‌ها از جمله حوزه تعلیم و تربیت را نیز تحت تأثیر خود قرار داده است، به‌طوری‌که با شروع اپیدمی کووید ۱۹، پروتکل‌های بهداشتی بر رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی تأکید کردند. در این راستا، در بسیاری از کشورها از جمله کشور ما، برای کاهش شیوع ویروس کرونا آموزش‌های حضوری در مدارس و دانشگاه‌ها تعطیل شد (۲). این اتفاق ناخوشایند می‌توانست تأثیرات منفی بر فعالیت‌های آموزشی داشته باشد، اما، رعایت فاصله-گذاری اجتماعی، رشد فعالیت‌های آموزشی آنلاین را تحریک کرد تا هیچ‌گونه خللی در آموزش ایجاد نشود. بسیاری از مدارس و دانشکده‌ها با ارائه بهترین مطالب و محتواهای مورد نیاز دوره‌های آموزشی آنلاین، با همکاری و همراهی دانش‌آموزان و دانشجویان و انجام ارزیابی‌ها مشارکت داشته‌اند (۳). بی‌تردید، در کاربست محتوای الکترونیکی در آموزش آنلاین، تلاش‌ها از سوی دانش‌آموزان تا حدود بسیار زیادی به انگیزه‌های درونی بستگی دارد، به‌تبع، دانش‌آموزانی که دارای انگیزه‌های ذاتی بیشتری هستند و توانمندی‌های لازم در برخورد با چالش‌های تحصیلی معمول را دارند، بیشتر از سایر دانش‌آموزان می‌توانند به‌صورت خودتنظیم و خودکارآمد فعالیت کنند و در نتیجه موفق‌تر هستند. آنان در درس‌هایی موفقیت بیشتری کسب می‌کنند که نسبت به آن موضوعات علاقه و انگیزه بیشتری دارند و موفقیت بیشتر باعث انگیزه بیشتر برای یادگیری، پیشرفت تحصیلی، عملکرد تحصیلی و ادامه تحصیل را فراهم می‌آورد (۴). اگرچه در چند سال اخیر، مراکز آموزشی به ویژه آموزش و پرورش مدام بر ارائه آموزش‌ها در بستر فضای مجازی تأکید می‌کنند اما در عمل، حرکت وسیعی در سطح کشور در این حوزه اتفاق نیافتاده بود و علی‌رغم تأکید بر هوشمندسازی مدارس، پیشرفت‌های چشم‌گیری در بسترسازی و ارائه آموزش‌های مجازی حاصل نشده بود (۵). شیوع ناگهانی کووید-۱۹،

سیستم‌های آموزشی دنیا را با چالش‌های متعددی روبرو کرد و حوزه تعلیم و تربیت را نیز تحت تأثیر خود قرار داد. با شروع اپیدمی کووید-۱۹ در سراسر جهان، پروتکل‌های بهداشتی بر رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی تأکید کردند (۶). در این راستا در بسیاری از کشورها از جمله در کشور ما، برای کاهش شیوع ویروس کرونا آموزش‌های حضوری در مدارس و دانشگاه‌ها تعطیل شد. برای این که آموزش دانش‌آموزان و دانشجویان در طول دوره فاصله‌گذاری اجتماعی دچار وقفه نشود و برنامه‌های درسی طبق برنامه از قبل مشخص شده، تداوم داشته باشد راه‌کارهای مختلفی ارائه شد (۷). آموزش از طریق تلویزیون و با همکاری شبکه آموزش ارائه شد و هدف اصلی آن رعایت عدالت آموزشی عنوان شد. اگر چه تجارب موفق‌تری در این زمینه کسب شد، اما با توجه به تنوع مقاطع تحصیلی و رشته‌های درسی عملاً امکان ارائه همه دروس به شکل آموزش تلویزیونی میسر نشد. از طرف دیگر، یکی از مهم‌ترین عیب این نوع آموزش، یک طرفه بودن و عدم تعامل بین معلم و دانش‌آموز بود تا این که اپلیکیشن‌های در بستر شبکه اجتماعی با عنوان شبکه اجتماعی دانش‌آموزان (شاد) طراحی شد و آموزش‌ها در این بستر ارائه شد (۸). اگر چه این شبکه هم دارای محدودیت‌ها و مشکلاتی بود، مشکلاتی از قبیل کندی سرعت اینترنت، فضای محدود برای بارگذاری و تعامل کم‌تر معلم و شاگرد. با این وصف، گرچه پاندمی کرونا، مشکلات زیادی بر تمام شاخص‌های جامعه از جمله سلامت مردم تحمیل کرد، اما منجر به شکوفایی برخی قابلیت‌ها در کشور شد که از جمله آن می‌توان به فراگیر شدن و رونق یافتن آموزش مجازی (آموزش آنلاین) در سراسر کشور اشاره کرد (۹). به نظر می‌رسد که آموزش مجازی در کشور ما وارد یک فاز جدیدی شده و توجه بیشتری به آموزش‌های مجازی معطوف شده است. از طرف دیگر، دست اندرکاران امر نیز بیش از پیش بر اهمیت آموزش از راه دور و آموزش‌های مبتنی بر یادگیری الکترونیکی واقف شده‌اند (۱۰). بنابراین انتظار می‌رود که با توسعه زیرساخت‌های لازم از قبیل توسعه شبکه سراسری اینترنت و افزایش سرعت آن، تولید نرم‌افزارهای آموزشی تعامل محور، و استفاده از تجارب کسب شده در این پاندمی شاهد رونق روزافزون آموزش مجازی در

روانشناختی از جمله سلامت روان و بهزیستی روانشناختی، پی بردن به رابطه بین ابعاد حمایتی آموزش در فضای مجازی بر سلامت روان و بهزیستی روانشناختی اهمیت دارد لذا در این مطالعه به دنبال پاسخ به این سوال هستیم که آیا بین ابعاد حمایتی آموزش در فضای مجازی بر سلامت روان و بهزیستی روانشناختی رابطه معناداری وجود دارد؟

روش کار

تحقیق حاضر از منظر هدف، جز تحقیقات کاربردی بود که به صورت میدانی انجام گردید که در کمیسیون کد اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری به کد IR.IAU.SARI.REC.1401.147 به تصویب رسید. روش تحقیق حاضر از نظر روش گرد آوری داده‌ها، توصیفی بود. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کلیه دانش آموزان دختر دوره دوم دبیرستان (پایه سوم تجربی) شهر بهشهر بود که در سال ۹۹-۱۳۹۸ مشغول به تحصیل بودند. تعداد جامعه آماری بنا بر استعلام از واحد آمار اداره آموزش و پرورش شهرستان بهشهر برابر با ۲۱۰ نفر بود. حجم نمونه از طریق جدول کرجسی مورگان تعداد ۱۳۶ نفر، به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار تحقیق حاضر شامل سه پرسشنامه بود.

پرسش‌نامه سلامت روان: پرسشنامه سلامت عمومی توسط گلدبرگ (Goldberg) در سال ۱۹۷۲ ساخته شده است و دارای ۲۸ ماده و ۴ زیر مقیاس است: خرده مقیاس نشانه‌های جسمانی (۱-۷)، اضطراب و بی‌خوابی (۸-۱۴)، نارسا کنش وری اجتماعی (۲۱-۱۵) و افسردگی (۲۲-۲۸). روش نمره‌گذاری پرسشنامه سلامت عمومی بدین ترتیب است که از گزینه الف تا د، نمره صفر، یک، دو و سه تعلق می‌گیرد. در نتیجه نمره در هر یک از این خرده مقیاس‌ها از صفر تا ۲۱ و در کل پرسشنامه از صفر تا ۸۴ خواهد بود. میزان پایایی این پرسشنامه در تحقیق امر و همکاران (۲۰۲۰) ۰/۸۵ مشخص گردیده بود. همچنین همکاران (۲۰۲۰) ۰/۸۹ مشخص گردید. در تحقیق حاضر میزان پایایی این پرسشنامه ۰/۷۸ مشخص گردید.

کشور باشیم و حتی بعد از پایان یافتن شیوع کرونا، این نوع آموزش در کنار آموزش حضوری تداوم داشته باشد (۱۱). از طرفی دستیابی به بهزیستی روانشناختی به عنوان یک مساله مهم همواره مورد توجه بوده است. بهزیستی روانشناختی یکی از مسائل کلیدی در جهت بهبود رفتارها و نگرش‌های افراد می‌باشد. بهزیستی روانشناختی توانایی شرکت فعالانه در کار، تفریح، خلق روابط معنادار با دیگران، گسترش حس خودمختاری و هدف دار بودن زندگی و تجربه کردن هیجانات مثبت می‌باشد (۱۲). سازمان سلامت جهانی، بهزیستی روانشناختی را به عنوان حالتی از بهزیستی کامل جسمی، ذهنی و اجتماعی (نه صرفاً غیاب بیماری) تعریف می‌کند. بهزیستی روانشناختی شامل توانایی زندگی کردن همراه با شادی و بهره‌وری، بدون وجود دردسر است (۱۳). جنبه‌های روانشناختی به واسطه ظرفیت‌هایی که در حوزه‌های فردی و نگرشی ایجاد کرده است، همواره به عنوان یکی از مسائل مهم و تاثیرگذار بر افراد مشخص بوده است (۱۴). عوامل روانشناختی به واسطه تاثیر بر ماهیت کلی افراد سبب می‌گردد تا وضعیت ذهنی، نگرشی و رفتاری آنان به شدت تحت تاثیر قرار گیرد و این مساله روند بهبود مهارت‌ها و توانایی‌های افراد را تحت شعاع قرار می‌دهد (۲). عوامل روانشناختی به عنوان ارکان مهم تشکیل دهنده مسائل فردی نقش مهمی در موفقیت‌های افراد دارد. عوامل روانشناختی سبب می‌گردد تا افراد ضمن برخورداری از سلامت روان مناسب، از توانایی تصمیم‌گیری بالایی برخوردار باشند و در مواقع حساس بهترین رفتارها را مطابق با شرایط داشته باشند. بهزیستی روان مفهومی انتزاعی و نسبی‌گرا است از روابط انسان با خود، جامعه و ارزش‌هایش و نمی‌توان آن را جدای از سایر پدیده‌های چند عاملی فهمید که فرد را به موازاتی که در جامعه به عمل می‌پردازد (۹). ساینسبوری (Sainsbury) و همکاران (۲۰۱۸) اشاره داشتند که مسائل حمایتی می‌تواند نقش مهمی در بهبود عملکرد ذهنی افراد داشته باشد (۶). عدم شواهد در خصوص ظرفیت‌های حمایتی‌های انجام شده در برخی ویژگی‌های روانشناختی افراد باعث شده است تا امروزه بهره‌گیری مناسبی از آموزش در فضای مجازی زیاد مشاهده نشود و با توجه به اهمیت مسائل

خرده مقیاس است که هر کدام با تعدادی سوال مشخص شدند. روایی سازه این پرسشنامه با استفاده از روش تحلیل عاملی مورد بررسی و تایید قرار گرفت. پایایی این پرسشنامه نیز با توجه به محاسبه روش آلفای کرونباخ مورد تایید قرار گرفت ($\alpha=0/87$). در قسمت تجزیه و تحلیل تحقیق، از روش معادلات ساختاری برای بررسی رابطه بین متغیرها استفاده شده است. تمامی روند تجزیه و تحلیل تحقیق، در غالب نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ و نرم افزار معادلات ساختاری انجام شد.

یافته‌ها

به منظور بررسی روابط میان متغیرهای تحقیق از روش معادلات ساختاری استفاده گردید. جدول شماره ۱ خلاصه مدل پژوهش را به نمایش گذاشته است. مطابق با نتایج مدل پژوهش مشخص گردید که با توجه به میزان تی روابط مشخص گردید که آموزش مجازی بر سلامت روان تأثیری به میزان ۰/۸۰۵ دارد. همچنین نتایج تحقیق نشان داد که فضای مجازی بر بهزیستی روانشناختی تأثیری به میزان ۰/۷۴۵ دارد. به منظور بررسی برآزش مدل پژوهش از شاخص‌های

پرسش‌نامه بهزیستی روانشناختی: جهت بررسی بهزیستی روانشناختی از پرسشنامه ریف (Rif) (۱۹۸۰) استفاده شد. این پرسشنامه در ۱۸ سوال به بررسی بهزیستی روانشناختی می پردازد که به بررسی ابعاد پذیرش خود، تسلط محیطی، رابطه مثبت با دیگران، داشتن هدف در زندگی، رشد شخصی و استقلال می پرداخت. سوالات پرسشنامه بر اساس طیف پنج گزینه ای لیکرت (کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) طراحی شده است. میزان پایایی این پرسشنامه در تحقیق فوتیادی (Futiady) و همکاران (۲۰۱۹) ۰/۸۷ مشخص گردیده بود. در تحقیق حاضر میزان پایایی این پرسشنامه ۰/۸۲ مشخص گردید.

پرسش‌نامه آموزش مجازی: آموزش مجازی، با سوالات پرسشنامه آموزش مجازی کیم (Kim) و همکاران (۲۰۰۵) مشخص گردید. بطوری که مجموعاً ۲۱ سوال پنج گزینه‌ای بوده که مقیاس پاسخگویی آن طیف لیکرت پنج درجه‌ای بود که گزینه‌های آن از خیلی کم=۱ تا خیلی زیاد=۵ نمره گذاری شده است. بطوری که نمره ۱ نشان دهنده کمترین میزان تأثیر آموزش مجازی و نمره ۵ بازگو کننده بیشترین میزان تأثیر آموزش مجازی بود. این پرسشنامه دارای هفت

جدول ۱- خلاصه مدل پژوهش

روابط	تأثیر	تی	سطح معناداری
آموزش مجازی بر سلامت روان	۰/۸۰۵	۱۱/۱۴۸	۰/۰۰۲
آموزش مجازی بر بهزیستی روانشناختی	۰/۷۴۵	۱۳/۸۷۵	۰/۰۰۰

جدول ۲- شاخص‌های برآزش

فضای مجازی	بهزیستی روانشناختی	سلامت روان	معیار	وضعیت
۰/۹۱	۰/۹۲	۰/۸۴	بالاتر از ۰/۶	مطلوب
۰/۵۶	۰/۵۴	۰/۵۷	بالاتر از ۰/۵	مطلوب
-	۰/۸۷	۰/۶۰	ضعیف=۰/۱۹ متوسط=۰/۳۳ قوی=۰/۶۷	مطلوب

جدول ۳- شاخص GOF

متغیر	مقادیر اشتراکی	R2	مقادیر اشتراکی
سلامت روان	۰/۵۷	۰/۵۷	۰/۵۶۵
بهزیستی روانشناختی	۰/۵۶	۰/۵۳	۰/۵۱۴

به بخش لاینفک نظام‌های آموزشی تبدیل شده است. نسل جدید یادگیرندگان نمی‌توانند یادگیری را بدون تمرینات مبتنی بر کامپیوتر، شبیه‌سازی‌های تعاملی، چندرسانه‌ای‌های آموزشی و یا بازی‌های ویدئویی آموزشی تصور کنند. به همین سبب، طراحی اثربخش محیط‌های آموزشی و یادگیری الکترونیکی از اهمیت بسزایی برای موفقیت یادگیرندگان برخوردار است (۳). در عصر اطلاعات، دانش و مهارت‌های انسان باید به طور پیوسته توسعه و ارتقا یابد تا بتواند او را با رشد روز افزون فناوری‌های جدید همسو و همراه گرداند. فناوری اطلاعات و شبکه‌های کامپیوتری تأثیرات چشمگیری در ارتقای یادگیری داشته و موجبات بهبود سیستم آموزشی را فراهم می‌آورد (۱۲). پیشرفت در ابداع تکنولوژی‌های ارتباطاتی بی‌سیم برای متخصصان تعلیم و تربیت این قابلیت را فراهم آورده است که روش‌های آموزشی جدیدی را از این طریق ایجاد نمایند. به کمک تکنولوژی‌های ارتباطاتی بی‌سیم، فعالیت‌های آموزشی می‌تواند به صورت سیار، همه‌زمانه و همه‌مکان انجام پذیرد. گرایش به سمت استفاده از رسانه‌های آموزشی که از قابلیت حمل و نقل بیشتری برخوردارند و می‌توانند در آموزش‌های انفرادی مورد استفاده قرار بگیرند، سبب شده است یادگیری برای یادگیرندگان مهیج‌تر جلوه کند لذا می‌تواند بر سطح بهبود سلامت ذهن و روان افراد مؤثر باشد (۸). امروزه، نیروی انسانی ارزنده‌ترین سرمایه هر کشور محسوب شده و پیشرفت، بالندگی فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی کشورها در گرو افزایش سطح آگاهی افراد آن جامعه خواهد بود. از این رو، رسالت اصلی نظام‌های آموزشی، تربیت نیروی انسانی لازم برای این رشد و پیشرفت به‌شمار می‌رود و آموزش و پرورش، نقش بسیار مهمی در این میان ایفا می‌کند. امکانات آموزشی مناسب، معلمان با تجربه و محیط غنی تنها در کنار ذهن پویا، فعال و مشتاق جوانان پیشرفت و سازندگی کشور را به دنبال دارد (۱۱). با این که مدت زمان زیادی از ظهور پدیده فناوری اطلاعات و ارتباطات نمی‌گذرد، با این حال تغییرات فراوانی در نحوه زندگی بشر، من جمله نظام‌های آموزش و مراکز یادگیری به وجود آورده است. بدین ترتیب شکل یادگیری و آموزش از حالت فیزیکی که وابسته به زمان و مکان است، خارج شده و به صورت

منتخب استفاده گردید. جدول شماره ۲ نتایج مربوط به شاخص‌های برازش مدل پژوهش را نشان می‌دهد.

شماره ۳ نتایج مربوط به شاخص برازش کلی مدل را نشان می‌دهد.

با توجه به اینکه میزان مطلوب شاخص GOF بالاتر از ۰/۳۶ می‌باشد، می‌توان چنین اعلام داشت که میزان این شاخص در متغیرهای تحقیق در وضعیت مطلوبی قرار دارد. با توجه به نتایج مربوط به شاخص برازش مدل، مشخص گردید که مدل پژوهش در تمامی شاخص‌ها از برازش مناسبی برخوردار می‌باشد.

بحث

نتایج این مطالعه نشان داد بین ابعاد حمایتی آموزش در فضای مجازی بر سلامت روان و بهزیستی روانشناختی رابطه معناداری وجود دارد. این مسائل نشان می‌دهد که آموزش در فضای مجازی همواره می‌تواند به عنوان یک مسئله کلیدی در شرایط حساس جامعه همواره مورد تاکید باشد (۱۲). در آموزش و پرورش نیز سیاست‌های آموزشی نقش مهم و تعیین کننده‌ای را دارا می‌باشد. حمایت دولت‌ها از آموزش در فضای مجازی در مسیر آموزش و همچنین حمایت دولت‌ها از توسعه و اشاعه آموزش در فضای مجازی نشان از اهمیت این موضوع دارد (۱۳). با این توجه می‌توان چنین اعلام داشت که نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیقات فوتیادیس (Fotiadis) و همکاران (۲۰۲۲) (۲) همسو می‌باشد. بدون شک مسائل روانی نقش مهمی در روند شکل‌گیری سلامت روان و بهزیستی روانشناختی دارد اما جنبه‌های محیطی از جمله آموزش در فضای محقیقی و مجازی می‌تواند به واسطه ایجاد یک بستر محیطی شرایط جهت ارتقا سلامت روان و بهزیستی روانشناختی را فراهم نماید. این مساله نشان می‌دهد که فضای مجازی و آموزش در آن می‌تواند شرایطی جهت بهره برداری دانش آموزان از جنبه‌های فردی در مسیر ارتقا سلامت روان و بهزیستی روانشناختی را فراهم آورد (۷). نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیقات ساینسبوری (Sainsbury) و همکاران (۲۰۱۸) (۶)، چا (Cha) و همکاران (۲۰۱۳) (۱۱) و جیگفرا (Jigfera) و همکاران (۲۰۰۹) (۱۴) همسو می‌باشد. به نظر می‌رسد امروزه، آموزش‌های الکترونیکی

perceptions on evidence-based practice, evidence implementation, organizational readiness and culture: An exploratory cross-sectional study. *Nurse Educ Pract.* 2019;54:103122.

7. Tight C, Rorbkorb N, Petchurai OT, Tansakul J. Appropriate Learning Management for Students with Different Learning Styles within a Multicultural Society at State-Run Universities in Thailand. *Int J High Educ.* 2022;9(2):200-8.

8. Gavranović V. Using Popular Culture to Develop Students' Media Literacy and Critical Thinking Skills. In *Sinteza 2020-International Scientific Conference on Information Technology and Data Related Research* (pp. 99-104). Singidunum University. 2020.

9. Giannitrapani KF, Holliday JR, Miake-Lye IM, Hempel S, Taylor SL. Synthesizing the Strength of the Evidence of Complementary and Integrative Health Therapies for Pain. *Pain Med.* 2019;20(9):1831-1840.

10. Running A, Seright T. Integrative oncology: managing cancer pain with complementary and alternative therapies. *Curr Pain Headache Rep.* 2012;16(4):325-31.

11. Cha J, Sprogis SK, Burdeu G, Story I, Considine J, O'Donnell M, et al. Stakeholder acceptance of digital team-based learning. *Nurse Educ Pract.* 2013;46:102833.

12. Jormand H, Bashirian S, Barati M, Khazaei S, Jenabi E, Zareian S. A Qualitative Study on People's Experiences of Covid-19 Media Literacy. *Media Literacy and Academic Research.* April 2021;4(1).

13. Aydin D, Sahiner NC. Effects of music therapy and distraction cards on pain relief during phlebotomy in children. *Appl Nurs Res.* 2017;33:164-168.

14. Jigfera HY, Kim HR. Impact of blended learning on learning outcomes in the public healthcare education course: a review of flipped classroom with team-based learning. *BMC Med Educ.* 2009;21(1):1-8.

مجازی درآمدی است که نمی‌توان برای آن حد و مرزی قایل شد. از سوی دیگر، در بسیاری از کشورها به- کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در نظام آموزشی به منظور ارتقای کیفیت روش‌های یاددهی- یادگیری مورد توجه بوده و استفاده از این فناوری در مدارس به دلایل اثبات شده تربیتی، اجتماعی و اقتصادی یک ضرورت اساسی تلقی شده است (۶).

محدودیت‌ها: در مسیر انجام تحقیق حاضر محدودیت‌هایی شامل عدم همکاری برخی نمونه‌های تحقیق و همچنین دسترسی سخت و دشوار به نمونه‌های تحقیق وجود داشت.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج تحقیق حاضر مشخص گردید که بین فضای آموزشی مجازی و سلامت ذهن و روان دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد و آموزش مجازی می‌تواند ظرفیت‌های مطلوبی در جهت بهبود سلامت روان و بهزیستی روانشناختی در دانش‌آموزان را ایجاد می‌کند.

References

1. Aboubakr RM, Bayoumy HMM. Evaluating educational service quality among dentistry and nursing students with the SERVQUAL model: A cross-sectional study. *Journal of Taibah University Medical Sciences.* 2022;17(4):648e657.
2. Fotiadis SJ. The role of quality assurance in Saudi higher education institutions. *Int J Educ Res Open.* 2022;3:100127.
3. Avci S, Sari H. Effect of An Evidence-Based Nursing Intervention on the Diagnosis of Oral Mucositis in the Pediatric Stem Cell Transplant Unit. *Asia-Pac J Oncol Nurs.* 2019;6(3):292-299.
4. Speight B, Tischkowitz M. When to Consider Risk-Reducing Mastectomy in BRCA1/BRCA2 Mutation Carriers with Advanced Stage Ovarian Cancer: a Case Study Illustrating the Genetic Counseling Challenges. *J Genet Couns.* 2017;26(6):1173-1178.
5. Sart H, You Z, Guo Y. (Mutation of breast cancer susceptibility gene in ovarian cancer and its clinical significance). *Zhonghua Fu Chan Ke Za Zhi.* 1998;33(11):676-8.
6. Sainsbury D, Rodrigues M, Pereira R, Parola V, Coelho A, Ferraz L, et al. Nursing educators' and undergraduate nursing students' beliefs and